

ИВАН ВАЗОВ - „БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК“

НРАВСТВЕНАТА И ЕСТЕТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА РОДНИЯ ЕЗИК

Болезнено чувствителен към всичко, свързано с националноисторическата ни памет, с опазване на родовото ни самосъзнание, Иван Вазов откликва с характерната за творчеството си гражданска и родолюбива страст на някои недостойни хули по отношение на българския език. Отрицателите на родното слово - апологети на модни езици у нас в края на миналия век или отчуждили се от националните ценности псевдоинтелигенти - изразяват съмнение в творческите възможности на езика ни. Със силата и красотата на собственото си поетическо слово Вазов не само осъжда низостта нахулите и клеветите за родния език, но доказва и неговата съзидателна мощ.

Завладян от идеята за отношението към родното слово като ценност, чрез която се проявява съкровената същност на човека, поетът създава художествен образ, който разкрива светостта, естетическата мощ и значимостта на българския език. Но словото на дедите ни, натоварено с висока мисия - да бъде обединител през вековете, да изгражда духовното битие на един народ - сега е охулено и опетнено. Увлечени в „ругателство ужасно, модно“, неговите отрицатели са слепи за „чистият блясък“ на българския език. Затова с чувство за дълг и отговорност на гражданин и поет, Вазов си поставя благородната задача да разкрие неговия прекрасен образ. Чрез въздействието на поетическото слово българският език се самодоказва, убеждавайки читателя, че крие в себе си неподозирана красота и изразителност, с което предизвиква възхищение и родолюбива почит.

Чрез родния език се изгражда духовната същност на човека, съставена от ценностите, унаследени от предците му, от историческата памет на народа му. Езикът на родното слово е средство, с което личността изгражда своето АЗ, открива света и своето място в него. Затова е свят и изисква синовна почителност и признание, изисква грижи за опазването му от недобронамерените и недоброръководните към него.

Тези внушения за родното слово Вазов постига, като одухотворява образа му чрез прякото обръщение на лирическият говорител в началните строфи. Създава се впечатление за жива връзка между поет и слово, за синовно преклонение пред изначално родното. Съзнанието за светостта на езика и за родовата принадлежност на говорителя, което го ангажира, е подчертано чрез инверсията на определението - „език свещен на моите деди“. Дълбоко изстрадана е съдбата на родното слово през вековете („език на мъки, стонове вековни“), затова посегателството към българския език е кощунствено, причинява „ядове отровни“. Анафоричното повторение на „език“, съпътствано с изрази, които внушават неговата святост, още в началото на творбата настоятелно предизвиква размисъл върху основния проблем - за дълга и отговорността към родното слово. Няколко стиха само са нужни на поета, за да възкреси в националната ни памет не само историческото ни битие, преминало в „stonове вековни“, но и изстраданата история на езика ни, на когато е съдено да бъде отстояван с апостолска всеотдайност от светите братя и техните последователи, а сега - от поета. Език с такава въздействаща сила, с такава образна асоциативна мощ не може да бъде неизразителен - с него може да се засвидетелства религиозна почит и благоговение, да се отстояват собствената му красота и значимост.

В своя дълъг път на развитие българският език се утвърждава не само като нравствена, но и като естетическа ценност. С инверсията на епитета „прекрасен“ поетът извиква представа за съвършенството на езика, а съвършеното, прекрасното са синоними на божественото. Така авторът въвежда идеята за творческата мощ на родния език, който сега е обруган и охулен. Чрез риториката във втора и трета

строфа лирическият говорител очертава белезите на прекрасното - родната реч е мелодична, „гъвкава“, „звънлива“. Притежава съзидателна сила („какъв разкош и изразитост жива“). Внушенията за родното слово се подсилват освен чрез образно-асоциативното въздействие на Вазовата реч („звучи сладки“, „гъвкава, звънлива“, „руйни тонове“) и чрез звукописа, постигнат чрез съчетанията на съгласните „р“, „л“ - във втора и трета строфа. Но красотата на езика не е пощадена от „хули гадки“. Клеветниците остават глухи за неговата музика и изразителност. Така образът на родното слово се разкрива чрез напрегнатия конфликт между неговата свещена извисеност и омерзителното му отрицание.

В четвърта, пета и шеста строфа конфликтът се развива като обществена полемика, в която лирическият говорител с гражданска и публицистична страст поема защитата на българския език. Опетняването на словото се възприема като голяма беда, разпростряла се над родното („и чуждите, и нашите, във хор, отрекоха те, о, език страдални!“). Авторът съзнателно оварварява по етическото слово („груб брътвеж“) и същевременно се дистанцира от клеветниците чрез преизказни глаголни форми, когато представя доводите им:

*Не си можал да въплътиш във теб
създаньята на творческата мисъл!
И не за песен геният ти слеп –
за груб брътвеж те само бил орисал!*

С подобен похват Вазов подчертава извисеността на лирическият говорител над низостта и омерзението, внушава представа за епичните измерения на словесната битка за възстановяване на достойнството на езика ни.

Значимостта на родното слово се очертава в борбата срещу духовното обезличаване на обществото. Без почит и уважение към българския език би настъпил упадък на нравствените ценности, би се обезличила родовата памет на хората.

Смествайки времевите измерения на един човешки живот и продължилото с векове историческо развитие на проблема, поетът подчертава епичността на битката за духовност:

*Туй слушам все, откак съм на света!
Се туй ругателство ужасно, модно,
се тоя отзив, низка клевета,
що слетя всичко мило нам и родно.*

Враговете на българското слово не са назовани, това би нарушило лирическият тон на творбата, но анафорично подчертаното „се“ създава представа за продължителността на процеса за отстояване на българския език, на неговата нравствена и естетическа значимост. Родният език воюва сам за себе си, когато служи на вдъхновения от високи цели поет. Авторът постепенно изгражда художествения образ на словото светлина, която засиява с цялата си божествена красота след обрисването от калта. Със своя блясък то притежава силата на божествен гняв, с който наказва дръзналите да го охулят. В свят, в който се е обезценил родният език, в който той се приема за „груб брътвеж“, благородният порив на лирическият говорител да възстанови светлото му име придобива характер на апостолска мисия. Двукратното възклицание: „Ох, аз ще взема черния ти срам“, „Ох, аз ще те обриша от калта“, е експресивен израз на готовността за активна съзидателна и просветителска дейност. Словото има вдъхновяваща сила за твореца, който в „светли звукове“ ще го предаде на „бъдещото бодро поколение“. Конфликтното напрежение, породено от опозицията святост-омерзение, спада, за да излезе на преден план вярата на лирическият говорител във вечното битие на българския език, защото е убеден в неговата способност да възпроизвежда и съхранява духовността. Пред читателя по образен път се осъществява изключителният акт на словотворчеството, чрез което се разкрива истината за

българския език. Антитезите „черният ти срам“ - „мойто вдъхновение“; „ черният“ - „ светли звукове“; „ калта“ - „ чистий блясък“, „ красота“, чрез своето последователно натрупване създават усещане за постепенно усиливаща се светлина до степен, когато ослепява „хулниците“, в което се изразява и тяхното наказание.

Чрез великолепно създадения образ на българския език, в стихотворението се изразява необходимостта от грижи за него, от родолюбиво и гражданско отношение, когато стане дума за съхраняването на родното слово, защото то е доказало през вековете способността си да бъде духовно съзидателна и обновяваща сила. Вазовото слово, впрочем, убедително илюстрира тази сила на българския език.